PROTESTANS PAP.

GYAKORLATI SZAKKÖZLÖNY.

Megjelenik havonként 2—3 iven.

Előfizetési ára:
egész évre 4 forint, fél évre 2 forint, negyed évre 1 forint. Egyes számok ára 40 kr.

Kiadók és felelős szerkesztők:
Lágler Sándor ev. pap, Kálmán Dezső ev. ref. pap,
Kölesden, Tolna vm.

Ötödik évfolyam. 7. szám. Kölesd, július, 1884.

62. zsoltár.

(Dallam: Bánja (vagy szánja) az Úristen. Vagy Balassa Bálintnál: Bocsásd meg Úristen.)

Istenem! csak benned nyugszik meg az én lelkem,
Te vagy erős sziklám, Te szabadítsz meg engem.
Bár az ég rám omlik,
Föld alattam romlik,
Te vezérelsz ügyemben.

Leáldozott immár az én fényes világom,
Ellenem tör minden e nyomorult világon.
Dülő falként állok,
Remegek és várok,
S szent nevedet kiáltom.

Merő hivság s búbaj mind a sirig ez élet,
Bujdosván az ember, a legjobb is eltéved.
Isten igaz bírám,
Kegyelmesen nézz rám,
Mert csak benned remélek.

Emberekben nincsen, csak Istenben, bizalmam,
Van okom, hogy én Őt jónak higyjem és valljam.
Benne bízzék minden,
Mert egyedül Isten
Vigasztal meg a bajban.

Színed elé mégis hogyan merjek én menni?
Kevesebbet érek előtted, mint a semmi.
Oh édesíts hozzád,
Hogy láthassam orczád',
S tudjam a bűnt letenni!

Azt a szót, mit egyszer kimondottál, szent Felség,
Meghallottam többször, hallja meg azt a föld s ég:
Egyedül az Isten
Hatalmas fenn s itt lenn,
S csak övé a dicsőség.

Nála van a jóság s kegyelmesség, csak nála,
Ő királyi székén irgalom a pálczája.
Megfizet Ő néked,
S eltörüli vétked —
Övé legyen a hála! *Sántha Károly.*

Valláspolitikai jegyzetek. *)

Nem lehet szó nélkül hagynunk azon mozgalmakat, melyek nálunk már némileg lefolytak ugyan, de még mindig nem végződtek be. Ezekről gondolkodik, beszél minden ember. Értem ezalatt mind azon jelenségeket, melyek a zsidó-keresztyén házassági ügy körül előtérbe léptek.

Két ellenfél állott itt szemben: a modern állam és a kath. egyház. A protestantismus nem lépett akczióba, habár itt-ott merültek is fel kebeléből egyes hangok — pro et contra. A vezető elem hallgatott, s nézetem szerint egész helyesen.

A protestantismusra nézve e harcz közönbös volt, — bár sokaknak úgy látszott, hogy érdekében fekszik a zsidó és keresztyén közti házasság ellen küzdeni. Hangot adni nem ártott, de akczióba lépnie nem lehetett, mert a jelenlegi viszonyok között csak a katholiczizmusnak tolta volna szekere rúdját. Már pedig a protestantismus ultramontán szerepre nem vállalkozhatik a nélkül, hogy maga-magát meg ne tagadja. A katholikus egyháznak érdekében feküdt szentségeinek elvi kérdése mellett mindent elkövetni, hogy győzzön. És győzött nélkülünk, s győzelme a protestantismusnak

*) Lásd „Prot. Pap" III. évfolyam 11. szám.

Magyarországon nagyobb ártalmára van, vagy lehet, mintha a zsidó és keresztyén közti házasság létrejön. A szükséges rosz eltörölhetlen filozofiai fogalom, — az emlitett házasság is az. S azt hiszem, hogy Magyarországon nem valami veszedelmes nagy keletnek örvendett volna ez a — törvényczikk. A kormány pedig Magyarországon is túllépte volna vele azt a Rubicont, melyet a római egyház fogalma von három lépéssel teste elé. Mindezek daczára nem őrlök azon a malmon — mint talán látszik — mely a protestantismus kincseit és jogait teszi semmivé. Tudom, hogy a modern állam tendentiája általában véve egyházellenes, szereti nullifikálni az egyház értékét az állam fogalmában, s a mi autonomiánkon sem találja valami nagy gyönyörűségét; s azért ha az általános kötelező polgári házasságot óhajtaná behozni, Magyarország összes felekezetei akczióba lépnének, mert a kötelező polgári házasságról mindenki tudja és érzi Magyarországon, hogy nélküle száz ok mellett még annyival inkább ellehetünk, mert mig egyrészről csak látszatát elégiti ki a szabadelvűségnek, másrészről egy eltévesztett lépés volna a már úgy is korhadt erkölcsi alap teljes megrontására. Az erkölcsök bölcsője a család. Már pedig szerződésen család nem alapulhat. Alapulhat egylet, anyagi érdek, gseft, a melyeknek elemei farkasszemet néznek egymással, — ezeknek kell ilyen kötőláncz; de a családról ezt nem tételezhetjük fel, a család eszméjében egy olyan kimondhatatlan szeretet fekszik, melyet épen még a szerződés sem képes felbontani. A törvény, a betű, a szerződés életet nem ad, életet ad a szellem, a szeretet. Sokféleképen szólhatnak erről az emberek, de a legfényesebb szónoklat is csak a valót tagadná. Az egyház bölcsője, nevelője a szeretetnek, a szeretet kötelékei tehát csak az egyház elvein belül lehetnek azok, a miknek a társadalmi élet komolysága kivánja. Nem az anyakönyveket félti az egyház, — mert azokat tarthat magának is — hanem félti tagjait, családjait, az emberiséget. Az emberiség jóléteért küzdeni szabad, kell, — s az egyház az emberiség jóléteért él s ha kell hal. Mert ha ezt az elvet feladta, akkor nincs többé feladata a földön. Innen van, hogy a protestantismus — az egyház szabadelvű kifejezője — szereti a haladást, kivánja s előmozditja mig javára történik az emberiségnek, de a Krisztus elveinek, az igaz keresztyén tannak missióját fel nem adja. Mig a katholicismus előtte áll, az igaz keresztyén elveknek nincs, de van a róm. kath. egyháznak missiója;

a mai viszonyok között tehát küzdtérre lépni annyit tenne, mint az uralgó róm. egyháznak — az általános keresztyén elvek rovására — missióját elősegiteni. A mikor az állam a prot. keresztyén egyház tanát is megtámadná, ugyanakkor a kath. egyházon még mélyebb sebek ejtetnének s kell, hogy védje velünk együtt az általános ker. egyház elveinek missióját. — A ker. tan teremtője az eddigi világelemeknek. A mai liberalismus is innen vette eredetét — ha tagadná is; s mint ilyen nem egyéb azon iránynál, mely a mai kor fogalmai szerint a kath. egyház tanait nem vallhatja s mégis hogy a protestantismus szinezetét is kerülje — inkább az általános ker. elvek alól is kivonná magát. A reformáczió elvei ép úgy átmentek a népek s államok életébe, mint a hogy a katholicismus a magáéit belenevelte azokba, s minden állampolitikai jelenség e két egyházi elemnek harczából áll elő. A modern állam pedig önön teremtőjeként szeretne szerepelni, az egyházra nem hederit, alakul, küzd s uralkodik, mig más államforma fel nem váltja. A protestantismus elve élet, melynek ez időben örök létele van, s természetes, hogy addig mig a róm. kath. egyház tolja magát előtérbe, s alkudozhatik az államformákkal az általános keresztyénség — a ker. tan — fogalma s nevében, addig elismerésre nem talál; a róm. egyházra pedig elmondhatjuk: „quidquid delirant reges, plectuntur achivi! A kardcsapások, melyeket Rómába centralisaló elve miatt rámér az állam, minket is ér, kiknek egyháza sohasem lehet önczél. Krisztus a maga egyházát nem önczélul, hanem az emberiségért alapitotta, a mint ő maga is nem önmagáért, hanem az emberiségért élt és halt. A római egyház csak addig szolgál az emberiségnek, mig létének czéljai belejátszanak hathatósan e szolgálatba, s önczélú törekvéseivel együtt egyszer leroskad egész fényes épülete. A protestantismusnak pedig jövője van, mert csak igaz ker. eszméinek győzelemre jutásáért küzd, él és hal. Ezért nem visz lármás szerepet a világ concertjében, s csak annyiban nem részesül elismerésben, a mennyiben a modern állam nem szereti magát más gyermekének vallani; inkább feldönti bölcsőjét, csakhogy származását el ne árulja; inkább megtagadja önön természetét, csakhogy nevét tartsa fenn; inkább túllépi az ereiben dagadó vér kivánalmait, csakhogy minél előbb hirt arathasson. A magyar protestáns egyház s a magyar liberalismus édes testvérek, csakhogy egymástól külön nevelkedtek fel; az idősebb sze-

rénységben — s nincs természetében dicsőség és fény után kapkodni; az ifjabb koronát visel — ezért nem ismerik egymást. Édes anyjuk — a haza férjnél van Rómában, s a férj nem szereti az anya gyermekeit, mert azoknak ő csak mustohájuk lehet!

Döröcskei.

A hálátlanság.

Egyházi beszéd.

Alapige: Lukács XVII. 11—19. A tiz bélpoklosról.

„Avagy nem tizen tisztulának-e meg? A kilencze hol vagyon? Nem térének hátra, hogy Istennek dicsőséget adnának, hanem csak ez idegen nemzet“. Igy szólt Jézus fájdalmas megütközéssel, midőn látta, hogy az általa meggyógyitott tiz bélpoklos közül csak egy háládatos találkozott. Kilencz hálátlan, és csak egy háládatos! Pedig mind a tizen ugyanazon jótéteményben részesültek! A legborzasztóbb betegségben szenvedtek. Nem volt reményük a meggyógyulásra. Hosszú szenvedés, kinos halál várt reájuk. És ime Jézusnak egy szavára egészségüket visszanyerték. Száműzve voltak az emberi társaságból; mindenki irtózattal és undorral fordult el tőlük. És ime Jézus szól hozzájuk: *„Elmenvén mutassátok meg magatokat a papoknak. És lön, hogy mikor oda menének, megtisztulának“.* Visszanyerték tehát az elvesztett drága egészséget, vissza a családi és társadalmi élet oly régen nélkülözött örömeit. Ily nagy jótétemény nem a legnagyobb hálára kötelezne-e bárkit is? És mégis, — a tiz közül csak egy háládatos!

Azonban, ker. hivek! ha mi ama kilencznek hálátlanságán méltán megütközünk, nem nagyobbnak kell-e lenni megütközésünknek, ha magunk között széttekintve, azt tapasztaljuk, hogy napjainkban is tiz közül alig találkozik egy háládatos! Mi ennek az oka?

Miért oly gyakori, oly mindennapi a hálátlanság?

Ez legyen mai elmélkedésünk tárgya.

I.

A gyakori hálátlanságnak egyik oka az emberi szivnek könnyelműsége, mely igen hamar elfeledkezik a vett jótéteményről.

Midőn ama bélpoklosok még a borzasztó betegség kinjai alatt nyögtek, kétségen kivül igy gondolkozott, igy érzett mindegyik: „Oh bárcsak volna orvos a világon, a ki engemet meg tudna gyógyitani. Neki adnám minden vagyonomat, és életem minden órája, minden perczе az iránta való hálára lenne szentelve! De vajjon hol van ilyen orvos?“ Ime ott közelg .... A hir gyors szárnyakkal megelőzte őt .... Szavára a vak lát, a siket hall, a néma megszólal, a sánta jár, a poklos megtisztul .... A názeretbeli próféta jön! „*Jézus, Mester! könyörülj rajtunk!*“ És a názáretbeli Jézus könyörült. „*Mutassátok meg magatokat a papoknak!*“ Alig hangzottak el e szavak, már fájdalmuk enyhült, nyavalyájuk elmult; de sziveikből az átérzett kinok emléke is tünedezni kezdett. Még élt talán bennük a hála érzete, még talán megvolt az akarat az imént tett fogadások lerovására; de mennyi ürügyöt talált a könnyelmű sziv annak elhalogatására. „Talán már oly messze ment, hogy utol sem érhetnénk — igy okoskodának. — Azután meg mi szüksége is volna annak az isteni prófétának a mi hálánkra, a ki oly hatalmas, hogy képes volt bennünket egy szavával meggyógyitani! Jöhet még idő, hogy majd újra találkozunk vele, s akkor majd megköszönhetjük jóságát, szivességét“. Igy a kilencz, de nem igy az egy. Az, mikor látta, hogy meggyógyult volna, megtére és dicsőité az Istent nagy szóval.

Kilencz hálátlan, és csak egy háládatos! Vajjon nem igy van-e ez napjainkban is? Van-e közöttünk valaki, a ki a szenvedések és szorongatások között fogadást fogadásra nem halmozott volna? „Uram s én Istenem. Csak még ez egyszer segits meg; csak még most vedd le rólam büntető kezed; soha többé át nem lépem törvényedet, soha többé nem vétkezem ellened, s egész életemet neked szentelem!“ — igy könyörög az ember, kit bűnei sujta-

nak; igy fohászkodik a beteg ágya szalmáján; igy esdekel a pazarló eltékozolt vagyonának romjain! De ha aztán kérése meghallgattatott, megemlékezik-e ama jó feltételekről, fogadásokról, s jut-e eszébe azoknak beváltása? Nem! Mert csak a szükség, a szenvedés sajtolták ki lelkéből a fogadásokat, s a szükség, szenvedés elmultával csakhamar elfeledkezik róluk.

Kilencz hálátlan és csak egy háládatos!

Isten után szülőinek tartozik az ember legtöbbel, s mégis mennyi a hálátlan gyermek! Éjt, napot egygyé tesz a szerető édes anya gyermekének bölcsője mellett, s a fuvó széltől is óvja kisdedének drága életét! Ernyedetlen szorgalommal gyüjt a gondos édes apa, hogy gyermekének kényelmes jövőt biztositson; s mégis — mindezek daczára hányszor látjuk, hogy a gyermek hálátlansággal fizet a szülői ápolásért, gondért, szeretetért; hányszor látjuk — borzasztó még kimondani is, hogy a magáról megfeledkezett gyermek durván káromolja szüleit, sőt még istentelen kezét is felemeli rájuk!

De kérdem, hogy a mely szülő vénségére ilyen bánásmódban részesül, nem látja-e abban az isteni igazságszolgáltatás szigorú voltát, nem látja-e az erős bosszúálló Istennek kezét, a ki megbünteti az apák álnokságát a fiakban! — Mert hiszen nem volt-e ő is ifjú korában hasonló durva, kiméletlen szülői irányában?

Igy megy ez nemzedékről nemzedékre, mert a könnyelmű emberi sziv hamar elfeledi a vett jótéteményt.

II.

A gyakori hálátlanságnak második oka: a jóltevő szándéka iránti bizalmatlanság.

Első tekintetre úgy látszik, mintha ezen ok inkább mentené, mintsem kárhoztatná a hálátlanságot. — Jól tudjuk ugyanis, hogy a legtöbb ember minden gondolatánál, minden cselekedeténél saját hasznát nézi először. A legtöbb jócselekedetnek inditó oka nem annyira a szivnemesség, mint inkább az önzés, haszonlesés, feltünni-vágyás. Sok a képmutatás, kevés az őszinteség; sok az álnok

farizeusi szeretet; kevés az igazi könyörületesség és jóakarat. Csoda-e hát, ha végre is bizalmatlanná lesz az ember, s minden jótétemény hátterében önzést, haszonlesést, képmutatást lát? Igaz — fájdalom, hogy igaz — tiz jócselekedet közül alig van egy, mely a hálára érdemes, ha a jóltevőnek érzelmeit is számításba vesszük, és sokan, a kik mások hálátlansága miatt panaszkodnak, meggondolhatnák, hogy a kik alamizsnájoknak sipolással, dobolással czégért tesznek, azok elvették jutalmukat; — igaz, hogy gyakran egy-egy látszólagos jótétemény nem egyéb mint foglaló az ember lelkiismeretére; de ha ez gyakorta igy van is — feljogosit-e bennünket arra, hogy minden jótétemény ellenében gyanakodók, bizalmatlanok legyünk?

Nem, atyámfiai, nem!

A bizalmatlanságból eredő hálátlanság még menthetetlenebb, mint a könnyelműség! A bizalmatlansággal csak önmagad felett töröd el a pálczát, mert rendesen kiki olyan, mint a milyennek másokat tart. Ilyen bizalmatlansággal nemcsak az önhaszonleső, hanem az őszinte jóltevő iránt is háládatlan leszesz. Vagy talán olyan emberismerőnek tartod magadat, hogy belátsz az emberi szivek rejtekébe s látod mindeneknek gondolatait? Oh vajjon melyik halandó dicsekedhetnék ezzel? Azért légy inkább kilencz hamis jóltevő iránt hálás, mint egy igazi emberbarát iránt háládatlan! Mert ki jogosit fel tégedet arra, hogy lelkedet a hálátlanság bűnével szennyezd be azért, mert talán más valaki saját lelkét hamis szeretettel szennyezé be! De talán azt kérdezed, hogy ha valaki veled jót tesz, és jótette fejében olyant kivánsz, a mi becsületeddel, lelkiismereteddel ellenkezik, — mit cselekedjél akkor? Csupa hálából vakeszközzé aljasulj a hamis jóltevő kezében? Oh nem! Mentsen Isten az olyan hálától, a melyhez bűn tapad! Hiszen ez annyi volna, mint az egyik vétket elkövetni, hogy a másikat elkerüljük! Ilyen esetben inkább vegyük magunkra a hálátlanság vádját, mintsemhogy lelkiismeretünkkel kereskedjünk; — mert jobb engedelmeskednünk Istennek, hogysem az embereknek.

III.

A gyakori hálátlanságnak harmadik oka: az emberi szív kevélysége.

Nem kételkedhetünk, atyámfiai! a felől, hogy a kevélység és álszemérem nagyon sokszor háttérbe szoritják a háladatosságot. Ha szivünket megvizsgáljuk, úgy fogjuk tapasztalni, hogy még a mindenható Isten velünk közlött atyai jótéteményeinek beismerésében is semmi sem hátráltat bennünket annyira, mint szivünk kevélysége. Ha szándékaink, feltételeink sikerülnek, ha munkálkodásunknak édes gyümölcseit nyugalommal élvezhetjük, ha vagyonunk gyarapodik, jó hirnevünk emelkedik, ha az emberi társadalomban a közjót előmozditanunk sikerült; mindezeket rendesen saját magunknak szeretjük érdemül tulajdonitani! Pedig hát meggondolhatnánk, hogy mit használ minden mi erőnk, minden mi fáradtságunk, ha Isten megvonja áldásait tőlünk? Avvagy az erőt, az okosságot, a kitartó szorgalmat kinek köszönhetjük másnak, hanemha annak, a kitől száll alá minden jó adomány és tökéletes ajándék onnan felül az egekből? Csakhogy épen ezt nem akarja beismerni a kevély emberi szív, mely önmagát dicsőiti a helyett, hogy az urat dicsőitené nagy szóval.

Ha szivünk kevélysége még a mindenható Isten jótéteményeit sem akarja beismerni és az Isten iránti hálaérzelmeit is elfojtja keblünkben, mennyivel kevésbé ismeri be az emberektől vett jótéteményeket! Azt mondod atyámfia, hogy te sohasem felejtetted el megköszönni a vett jótéteményt? Emlékezzél csak vissza, hogy jóakaróidnak tanácsait, intéseit hányszor fogadtad kedvetlen, mogorva arczczal; pedig a jóakaró intés, a bölcs tanács sokszor nagyobb jótétemény a pénzbeli ajándéknál. Hanem hát úgy van a dolog, hogy sérti hiúságodat a jó tanács, mert magadat másoknál bölcsebbnek tartod.

Vannak emberek, kik inkább visszautasitják a segedelmet, inkább tűrnek, szenvednek, semhogy magukat valaki iránt hálára kötelezzék.* Az ilyenek lealacsonyitónak

* Ez is egy neme a kevélységnek.

tartják a háladatosságot. Pedig a hála nem lealacsonyitó, nem megbecstelenitő, sőt inkább szép és magasztos dolog. Avagy nem kétszeresen fogod-e becsülni a gazdagot, a hatalmast, ha látod, hogy az jóltevőjét, például élete megmentőjét nem tartja eléggé megjutalmazottnak egy oda dobott telt erszénynyel, hanem a hálás megőrzi szivében és azt még — szent örökségképen — gyermekeire is átruházza. Ha ezt másban becsülendőnek tartod, vajjon magad miért nem követnéd? Miért tartanád szégyennek a háladatosságot?

Atyámfiai! Ne legyen a mi szivünk könnyelmű, ~~bizodalmatlan~~ és kevély; ne legyünk hálátlanok azok iránt, a kik velünk jót cselekedtek, szükségeinkben, bajainkban segitettek. Az embertársainktól vett jót fizessük vissza hálás érzelemmel, és hasonló jóval; — jó Istenünk áldásaiért pedig dicsőitsük őt nagy fennszóval, és hálánk legyen: hittel, reménynyel, szeretettel, jó cselekedetekkel gazdag élet, — felebarátaink boldogitására, Isten nevének dicsőségére. Amen.

Kluge után **Kálmán Dezső.**

Sinai és Golgota.

— Egyházi beszéd. —

2. Kor. III: 4, 6, 7, 8. *„Nagy bizodalommal való dicsekedésünk vagyon nekünk a Krisztus által Isten előtt, ki azt cselekedte, hogy alkalmatos szolgái lennénk az új testamentomnak; nem a betűnek, hanem a léleknek: mert a betű megöl, a lélek pedig megelevenit. Hoyyha a halálnak szolgálata, mely betükkel iratott a kövekre, annyira dicsőséges vala, hogy az Izrael fiai nem nézhetének a Mózes orczájára az ő ábrázatának fényessége miatt, mely elmulandó vala: hogynem lenne inkább a léleknek szolgálata dicsőséges“.*

Sinai és Golgota! Két kimagasló szent hegye e roppant földtekének, két örök határdombja a világtörténelemnek, két forduló sarkpont minden igaz keresztyén erkölcsi életében.

Sinai és Golgota! Hány ezer kegyes igazhivő, titkos varázserőtől vonzatva, vette már kezébe a zarándok vándorbotját, hogy epedő szemeivel lássa a földnek e két megszentelt helyét; hogy a magasztos Sinaihegynek lábainál borzadálylyal rebegje el imáját a felséges Jehova Isten előtt, ki egykor menydörgésben s földindulás között szólt ottan választott népéhez, és aztán megcsókolja a Gotgota kegyelemhalmának földjét is, melynek porát az Idvezitő lábanyoma s engesztelő vére örökre megszentelte: hogy a bűn átka eltöröltessék a földről.

Sinai és Golgota! Mi ugyan földi szemeinkkel nem láthatunk titeket; nem láthatunk, merészen felhőkbe nyúló sziklacsúcsaiddal téged, fejedelmi hegyét a törvénynek; nem zarándokolhatunk, gyászos halálösvényeden hozzád, szent halmához a kiengesztelődésnek: de lélekben mindnyájunknak lennünk kellett ott és gyakran el kell látogatnunk oda, mert az örökbéke hazájába a Sinaihegyen keresztül viszen a kemény út a Gotgotának. A Sinaihegyről kell fogadnunk azért a parancsot: „*Legyetek szentek, mert én is szent vagyok!*“ S a Golgotáról hangzik vissza a hivogató szó: „*Béküljetek meg Istennel!*“

Sinai és Golgota! Hát neked, ker. embertársam! hol, merre van igaz hazád? Vajjon elszálltál-e már lélekben a Golgotára, vajjon lelkedbe ölelted-e már a hitet az idvezitő keresztfája alatt és feltaláltad-e benne szived békéjét, hogy örvendve elmondhasd: itt a biztos kikötő, hol reményem horgonyát kivethetem!? Vagy még most is a Sinaihegy körül tanyázik lelked s nem juthattál tovább az Isten előtti rettegésnél, a szolgai betűimádásnál, a külső törvényszerűségnél? Sőt talán még idáig sem tudtál elvergődni s czél nélkül bolyongasz a hitetlenség sivár, köves pusztáján? Elfeledve égi üdvödet, elálmodozva drága idődet, eltékozolva erőidet, a hiúság szolgálatában feladva nemes hivatásodat: boldog megelégedéssel ülsz ott az egyiptomi húsos fazekak mellett? Oh akkor kelj fel, jőjj, övezd fel magad, kösd fel saruid, siess, hogy megszabaditsad lelkedet; emeld szemeidet ama szent hegyek felé, honnan jő a szabaditás angyala s meg ne pihenj, mig

el nem mondhatod: ime, elértem a kikötőt, hol kivethetem reményem horgonyát! Jertek, k. k! elmélkedjünk alapigénk nyomán e tárgy felett:

Sinai és Golgota!

S mig kimutatnám, hogy amaz az ó-szövetségi, ez pedig az új-szövetségi kijelentésnek mintegy élő kifejezése: kisérjen figyelmetek!

I.

Sinai és Golgota! amott egy hatalmas próféta szól, emitt az örök szeretet vérzik el.

Mózest, a zsidónép szabaditóját, az ó-szövetség megalkotóját hivja vissza Pál apostol a Korinthusiak emlékezetébe, ha ama dicsőségről szól, mely miatt „az Izráel fiai nem nézhetének a Mózes orczájára“; mert az túlvilági fényben ragyogott, mikor alájött a Sinaihegyről, hol a Jehovával beszélt. Valóban magasztos egy alak Istennek e kiválasztott prófétája. Minő végzetszerű volt egész élete attól a percztől kezdve, midőn a Faraó leánya a kosárban libegő gyermeket kifogja a Nilus habjaiból; egészen addig, midőn a százhúsz éves aggastyán, „kinek nem homályosodtak meg szemei, sem el nem fogyatkozott ereje“, a Nebó hegyén örök álomra hajtá le fejét! Minő lélekerő lakozott ez emberben: ha a megátalkodott Faraó előtt állt az úrnak nevében, vagy Isten előtt hullott porba, kegyelmet esdve hajlithatlan nemzete számára; ha az ellenséges tenger bősz hullámait fenyitette meg vasvesszejével, vagy a lázongó népnek parancsolt csendet szavának hatalmával! Dicső volt a szolgálat, mely Isten országának történetében neki jutott. Ő benne jelent meg az ó-szövetség dicsősége. Ő lobbantotta fel ama fensőbb hatalomba vetett bizalom tüzét, melytől lángra gyúlnak nemzetének honfiúi s vallásos erényei, ő volt másfélezer évnek törvényhozója, ő az új-szövetségi kijelentésnek úttörője.

És Mózes nem vesztette el jelentőségét még ma sem, az utóvilág előtt; tisztelettel tekinthetünk ma is ez isteni férfiúra, az örök igazságosságnak e szigorú megtestesült kifejezőjére, minőt nem szült az egész világtörténet. Vajjon

nem lenne-e ma is szükségünk, hogy az ókori Mózes, leszállva Sinaihegyről, fölemelt kőtáblákkal belépne gyülekezeteinkbe s szemünk elé tartaná a tizparancsolatot, melyet e nemzedék oly rútul tipor lábával, Istennek eme régi, örökérvényű parancsait: „A hetedik napot megszenteljed, tiszteld atyádat és anyádat, ne lopj, ne ölj, hamis tanúbizonyságot ne tégy“!? Nem lenne-e szükségünk ma is egy Mózesre, a ki haragra gerjedt tekintetével ott teremne az Istentől elfordult nép előtt és szétzúzná aranyborjúit, melyek körül Istenét feledten jár őrült tánczot a féktelen szenvedély, lihegő vágy, nyers erőszakoskodás, üres felfúvalkodás? Igen! ma négyezer év mulva is tiszteletteljes félelemmel tekinthetünk e megpróbált, lánglelkű prófétára s megtanulhatjuk tőle e szép, nagy jellemvonásokat: renditheten bátorság a világgal szemben és alázatosság Isten előtt, merész önelhatározás és tűrő szenvedés, szent gerjedezés és könyörülő kegyelem-esdeklés.

Magasztos jellemvonások ezek, k. k.! s ha mégis ma, most ki lenne törölve emlékezetünk táblájáról a Golgota keresztfája s helyébe oda vésve a mózesi arany vagy esüst kép; ha láthatatlan végzet folytán ki lenne metszve ma szent könyvünkből az új-testamentom s még mindig Mózesre és a prófétákra utalnának bennünket: hová esnék vissza az emberiség kétezer éves multjával, miveltségével, nagyszerű alkotásaival, áldásos intézményeivel? Ha a szabaditásnak más hegyét, az üdvnek más kőszikláját nem ismernők, mint a Sinait az ő fenségével; honnan meritenénk akkor erőt az élet küzdelmeihez, vigasztalást szenvedéseinkhez, bátorságot a halál harczához? Honnan meritenők üdvözülésünknek reménységét, bűneinknek bocsánatát, Istenben vetett erős bizodalmunkat?

Ne aggódjál, ne csüggedezz hivő lélek!: „erős bizodalmunk van nekünk Istenben a Jézus Krisztus által“. Oh igen, egy más, szelidebb, vigasztalóbb arcz tekint a Golgotáról le a bűnös világra. Ő az, akire már Mózes emlékeztet, midőn a pusztában felemelte az érczkigyót: Jézus, az idvezitő, a mi lelkünknek fejedelme. Az a túlvilági dicsőség, mely a Mózes arczán tükröződik

vissza, nem a boldogság igéretének meleg derűje, hanem a rettegtetésnek verőfénye; a kérlelhetlen igazság emésztő lángjának visszfénye az, a mely elvakitja Izráel fiainak szemét, melytől a bűnbemerült nemzetnek el kell fordítania tekintetét; azért fátyollal kellett azt letakarni. Minő más fénysugár az, mely a Golgotáról ragyog le reánk a megváltó arczáról, ki életét adta érettünk, bűnös emberekért! Égi dicsőség tündöklése az, a mely mellett elhalványul minden emberi dicsőség; egy üdvözitő az ott, a ki mellett Mózes is csak egy bűnös ember; egy hős, a a ki sokkal nagyobb dolgokat cselekedett, mint Mózes a maga varázspálczájával; egy próféta, a ki hatalmasabb volt minden prófétáknál, a kinek egyetlen szavára a vizek lecsendesedtek, a betegek meggyógyultak, a holtak megelevenedtek, a kinek halálán megindult a föld, megnyiltak a koporsók, a templom kárpitja meghasadt. És mégis, minő szelid és meleg, barátságos és nyájas, megnyerő és szivetvonzó az a dicsfény, mely szelid szemeiből beragyogja szivünket. Az nem az isteni igazságosságnak elhamvasztó tüze, hanem az örök szeretetnek és irgalmasságnak hajnali derengése, mely e szóval hivogat magához: gyermekem, add nekem szivedet! Az nem tündöklő világosság, mely visszarettenti s eltaszitja magától a bűnöst; hanem nyilt kegyelem, tiszta igazság, melyet ha a csüggedező lelkébe ölelt, ha egyszer abba betekintett, édes boldogságtól fogja rebegni: Szivemet neked ajánlom!

II.

Sinai és Golgota! Amott a kőtörvény betűje és halál, emitt megelevenitő lélek és élet. „A betű, — mondja Pál apostol, — megöl, a lélek pedig megelevenit; s hogyha a halálnak szolgálata, mely betűkkel iratot, dicsőséges vala: hogy ne lenne inkább a léleknek szolgálata dicsőséges“.

Két kőtáblára vésve hozta alá Mózes Isten törvényét a Sinaihegyről. Érthetően, tisztán, világosan, röviden volt meghagyva Izráel népének a tizparancsolatban: ezt, meg ezt tedd, amazt ne cselekedd! Keményen, szigorúan, a betű vastag értelmében, meg volt továbbá

hagyva az is: mit rendelt az Ur az étkezésről és bőjtről, a mosakodásról és öltözködésről, az áldozatról és tizedről, a szombatról és munkanapról, a vallásos és világi dolgokról. És igy volt az jó, igy kellett annak lenni. Ezen nyers, makacs, keménynyakú, tudatlan nemzettséget nyomról-nyomra, lépésről-lépésre járszalagon kellett vezetni s háta mögött állani a fegyelem vasvesszejével, mely szünetlenül emlékeztesse a parancsra: ezt tedd, amazt ne cselekedd! Mig köröskörül az egész pogányvilágban a sziveket sötét tudatlanság átka nyomta, a lelkiismeret tüze kialudni látszott, az erkölcsi törvények meghamisittattak: addig itt a két kőtáblán öreg betűkkel, keményen, világosan, félremagyarázhatlanul s kitörölhetlenül irva állt: mi az Istennek bölcs és szent akarata?

És, k. k.! a világnak ma is szüksége van még a betű törvényére. Legyen hála a gondviselésnek! ama tizparancsolat, melyet az Ur, a Jehova Isten, irt egykor a kőtáblákra, még ma is áll s szól a vakságban ülő gyermekembernek: ezt tedd, amazt ne cselekedd! keményen, világosan, szigorúan, nehogy emberi kéz valamit törölhessen azon. A világ még ma is vak s betűznie kell az erkölcsi törvénynek emez ABC-jét; az emberi sziv még ma is makacsul szegődik ellene az Isten törvényének: én nem teszem, én nem akarom! s szünetlenül mindig fejéhez kell verni: ezt tedd, amazt ne cselekedd! Még ma is van gonosz csábitó, csűrő-csavaró, a ki Isten törvényeit örömest meghamisitaná s letörölné: de itten nem segit törlő, nem véső; tisztán, keményen, élesen, mélyen, elpusztithatlanul, örök időkre áll bevésve a kőtáblákba: ezt tedd, amazt ne cselekedd!

Igen! a keresztyén embernek is szüksége van még a betű törvényére, a külső alakra és rendre, melyek között Istenét szolgálja. Kell lenni egy hivatalos rendnek, mely Isten igéjét és akaratát hirdesse, magyarázza, a szivekbe vésse! Kell lenni egy szent hajléknak, hol a világ zajától elvonulva, felemelkedjünk ama láthatatlan fővalóhoz, ki sorsunkat igazgatja! Kell lenni, megkülönböztetve a többi munkanaptól, egy úrnapnak, melyen lelkünk üdvét mun-

káljuk! Kell, igen, a keresztyén embernek is megszabott életrendet követni az ételben és italban, az ébrenlétben és alvásban, a munkálkodásban és imádkozásban, az öltözködésben és cselekedetben! Ez mind betű, mind külsőség, alak és burok, de minderre föltétlenül szüksége van a keresztyén léleknek is.

Csak azt ne hidd aztán, hogy e külsőségekkel minden el van végezve; hogy a ki a betűt betöltötte, az már az életet is birja!? Mert a betű, a puszta betű megöl. Ime! nézd azt a farizeust az ő szorongó betűimádásával, képmutató szenteskedésével, kérkedő önteltségével; azt a farizeust, a ki megdézsmálja a mentát, köményt és kaprot, de elfelejti, a mi a törvényben fődolog, az irgalmasságot és tökéletességet; azt a farizeust, a ki kétszer böjtöl egy héten, a ki ott áll a teplomban és hálákat ad Istennek, hogy ő nem olyan, mint egyéb emberek: ragadozók, hamisak és paráznák, vagy aminémű ama publikánus is, és mégis ő a szegény, szánalomraméltó, vak és nyomorult! A betű, a puszta betű megöl. Hány ezer példáját láthatjuk ennek ma is a keresztyénségben, láthatjuk magunk között is!?

Hány embernek egész keresztyéniessége, imádkozása, templomlátogatása, szentvacsorával élése, alamizsnálkodása nem egyéb holt szolgatettnél, életnélküli megszokottságnál, merő betűimádásnál; de a valódi lelki elméletnek, a jóraváló törekvésnek, az Isten- és felebaráti igaz szeretetnek egy szikrája is alig lobban fel kiaszott, megkövesült szive fenekén? Ezek még ott szorgoskodnak a pusztában, a Sinaihegy körül, ott betűznek a kőtáblákról; ezeknek kiáltanunk kell: kelj fel és menj tovább! Isten lélek s a kik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják!

A betű, a puszta betű megöl. Utazók beszélik, hogy a Sinaihegy kopár sziklafalai körül siri csend uralkodik. Élőfa nem zöldül ott, nem fakad virág, patak nem csörgedez, nem legelészik nyáj, madár nem zengi dalát: egy magános sas lebeg elvétve a magas sziklacsúcs felett. A tar kőszirten élet nem tenyészhetik. Igy van ez a törvénynyel is, mely kőbeforrt betűivel megöl. A puszta tör-

vény életet nem fakaszthat, örömvirágokat nem teremhet, nem érlelhet szeretetgyümölcsöket, nem zengedeztet hálaénekeket dicséretére s magasztalására az Urnak. Itt áll ugyan a kőtörvény és mondja: ezt tedd! de a kősziv ellene szegül s tompán visszhangozza: én nem teszem! vagy a legjobb esetben: én nem tehetem! A lélek kész ugyan bennem, de a test erőtelen. Oh ha tudnék egy élőforrást, hol epedett szivem felüdülne, megtermékenyülne! Ha tudnék egy szabaditót, a ki nemcsak mondaná, mint a kőtáblák: ezt tedd! hanem kezemnél fogva, megmutatná az útat és előttem menne és magával vonna!

Hivő lélek! tekints a Golgotára! Ott fakad az élő forrás, mely szomjú szived megöntözi s megtermékenyiti. Az Idvezitő vérének, mely teéretted is omlott, áldása áradjon bensődbe, s ime! az meg fogja lágyitani kemény szivedet; kebledben megnyitja az élet forrását, melytől a bánat, a hála, szeretet és öröm forró könnyei fognak fakadni szemedben; az új lélek megeleveniti a kihaltnak látszó testet; s a mit a félelem, rettegés nem tehetett, meg fogja teremni a szeretet: az igazságnak áldott gyümölcseit.

Hivő lélek! Tekints a Golgotára! Ott van a szabaditó, a ki kezét nyujtja neked az örök élethez vezető ösvényen: a Jézus Krisztus, a ki előtted ment a keresztre, s megmutatta az útat, mely égbe viszen; a Jézus Krisztus, a ki Istentől lett nekünk bölcsességünk, igazságunk és váltságunk. Az ő beszéde élet és lélek: ülj oda lábaihoz s halld meg, miként magyarázza ő tisztán, világosan, hegyi beszédében Isten parancsait. Az ő élete nyitott könyv, élő ige, legjobb példa: miként kell követni nyomdokát. Az ő szelleme legjobb vezérlő és útmutató; ő vezéreljen és tanitson, ő büntessen és vigasztaljon azért téged is s örömtől lelkesedve fogod bevallani: „Uram! a te terhed könnyű és a te igád gyönyörűséges“.

Föl, k. k.! jőjjetek! A ki még Egyiptom szolgajárma alatt görnyed, az jőjjön a Sinaihegy alá s tanuljon itt igaz töredelmes szivet mutatni; a kinek lelke még a Sinaihegy körül tanyázik s a törvény rettegetései között vergődik: az jőjjön a Golgotára s találjon itt békét Istenének

s üdvözitőjének kegyelmében! S a ki ide eljutott, oh! az maradjon ott: onnan az örök béke hazájába viszen az út! Amen.

Gerok után

Ferenczi Ferencz,
szalonnai ev. reform. s. lelkész.

Vasárnapreggeli ima.

Nagy Isten! hiveidnek szerető atyja, szent áhitattal borulunk le oltárod előtt, honnét kegyelmed áldott sugára ragyog felénk. Fiúi bizalommal nyitjuk meg előtted szivünket, hogy szentelj meg minket. Oh, mert csak tenálad talál a mi lelkünk vigasztalást földi aggodalmaink és szenvedéseink között; te vagy, a ki igy szólasz hozzánk szent fiad által: Jőjjetek én hozzám, kik megfáradtatok és megterheltettetek, és én megnyugosztallak titeket.

Oh, atyánk! mi felséges érzés hatja át szivünket, midőn itt megállva szent házad tornácziban, levetve a világi érdekeket, a lelkünket földhöz vonzó aggodalmakat, — menny felé emelt szemünk lát téged, az örök és végetlent, ki által lettek és vannak mindenek.

Neked szenteljük Uram e napot, mert megáldád te magad is ezt, s ha küzdve, verejtékezve szenvedünk hat nap a földi életért, im most a te szent napodon, lelkünket, szivünket tenéked ajánlva, imádva borulunk le előtted, kérvén áldásodat.

Tökéletes és szent Isten! beismerjük mi, hogy gyarlók és tehetetlenek vagyunk, s nem vagyunk méltók testi és lelki áldásaidra, de kihez mennénk máshoz Uram, te vagy az irgalom atyja, a szeretet örök forrása. Ne nézd hát méltatlan voltunkat, tekints le reánk szent egeidből, s áldj meg minket lélekben és testben.

Adjad különösen, oh atyánk! hogy a te evangeliumodnak világossága hassa át a mi szivünket, hogy abból merithessünk erőt a földi bajok elhordozására, az biztasson a kisértetek harczaiban, s a halál küzdelmeiben is ez adja szánkba a keresztyéni önmegadás szavait: Atyám! legyen meg a te akaratod . . .

Szent vagy uram szent! Jó és irgalmas, egyedüli reménységünk, hitünk kősziklája, tőled várjuk hát mind földi életünk boldogságát, mind lelkünk örök életét. Amen.

Ujvári Cseh Lajos,
reform. s. lelkész.

Gyászbeszéd.

Koch Antalné, sz. Radvánszky Piroska felett. Radván, 1883 okt. 23.

Alapige: Máté 25: 23.

Gyászba borult halotti gyülekezet! Mély fájdalom rezg e helyen s e pillanatban keresztül lelkemen. A közelmultnak siró bánata és a jelennek búsongó fájdalma tölti be szivemet. De nemcsak az enyémet, hanem mindazokét, kik az itt egybegyült gyászoló család örömeiben és bánatában résztvevőleg osztozkodtak. E hely — a haza szabadsághősének és vértanújának, a nagy Rákóczynak e terme a Radvánszky családra nézve lélekemelő örömöknek, de egyszersmind a szerető sziv legmélyebb fájdalmainak is szinhelye és tanúja vala. A család örömei megdicsőitették — a család fájdalmai megszentelték azt.

Mult év június hó 11-én Zólyom—Túróczmegye, ev. egyházunk és szeretett hazánk gyászos központjává lőn e terem. Sokan azok közül, kik akkoron itt valának, egybegyülekeztek e jelen pillanatban is. A máskor vidámságot és történeti nevezetességeket visszatükröző falak a legsötétebb gyászlepellel valának bevova, melynél csak a gyászolók szive vala sötétebb és ridegebb. E sötétség közepette elszorult szivvel és zokogó lélekkel tétovázva tekintettünk ama ravatalra, mely e megye, ev. egyházunk és e haza egyik legnemesebb fiának porhüvelyét zárta el szemeink elől. Viharzó érzelmekkel szivemben itt állottam akkoron én is, s mint a gyöngék leggyöngébbje a gyászolóknak a nagy halott nevében utolsó Istenhozzádot valék kénytelen mondani. Az akkori gyászolók közül csak egyet — a legmélyebben gyászolót, ki az elhunytban mindenét vesztette — nem látta itt könnyező szemünk. Csöndes lakába vonult, — szobájában maradt — nem mert

ide feljönni, mert valójában attól tartott, hogy itt szive bánatában meghasad, — hogy lelke itt összeroskad.

Ime! itt állok ismét. Körülöttünk, előttünk és felettünk ismét gyász. Ujra itt ama bizonyos gyászoló család, — ugyanazon résztvevők nagy száma. Itt van közöttünk az akkor legmélyebben gyászoló, de közöttünk akkor hiányzó családtag is. De nem élve, hanem halva. Szelleme elköltözött, — szive meghasadt. Ott a ravatal, mely a legnemesebb lelkek egyikének porhüvelyét magába s szemünk elől elzárja. A szerető nővér követi immár szerető fivérét a halálba. Koch Antalné, szül Radvánszky Piroska nincs többé. Ismét azon szomorú kötelesség jutott osztályrészemül, hogy az elhunyt nevében utolsó istenhozzádot mondjak az őt őszintén gyászolóknak.

De mielőtt ezen utolsó istenhozzád elhangzanék ajkaimról, mielőtt elbucsúznánk a kedves halottól, ama életre, melyet már befejezett, ama ösvényre, melyen haladott és ama áldásra, melyet maga körül terjesztett, akarunk egy tekintetet vetni. S milyen vala ama élet, melyet élt, ama ösvény, melyen 79 éven át haladott, ama áldás, melyet maga körül terjesztett? Egy szóba foglalható az. E szó a szeretet. Szeretet vala az ő élete, szeretet az ő ösvénye, szeretet az ő áldása. Az Úr, mint ezt a talentomokról szóló példázatban kifejezte, reá is bizott egy talentomot s ezzel ő oly hiven sáfárkodott, hogy valamint egész hosszú életpályája, úgy ravatala felett is ragyogó betűkkel látjuk felirva az Úr ama boldogitó mondását: *„jó és hü szolgám, kevésen valál méltólag hü, sokra bizlak ezután, részesülj Urad örömében“*. Az elhunyt a szeretet talentomával sáfárkodott, mert:

Az elhunytnak élete a szeretet vala.
Még pedig: 1. a boldogitó,
2. az önfeláldozó és
3. áldást osztó szeretet.

I.

Gyászba borult h. gy.! Kedves halottjaink koporsóját, hogy kegyeletünk- és mély tiszteletünknek külsőleg is kifejezést adjunk, diszes koszorúkkal és virágokkal szok-

juk felékesiteni. Gyászunkat ez által enyhiteni, a megsemmisülés ridegségét tetszetősebbé tenni törekszünk. Kegyeletes szokás ez. De mind ama koszorúk és virágok, melyeket akár a legbensőbb gyász, akár az igazi kegyelet, akár a legmélyebb tisztelet tesz le az elhunytnak koporsójára, idővel elhervadnak, idővel elporlanak. Van azonban egy koszorú, melyet sem a gyász, sem a kegyelet és tisztelet, hanem egyedül maga az elhunyt tehet le a saját koporsójára. Koszorú, melyet az elhunyt élte ösvényén maga kötött, melynek virágai daczolnak az idők végtelenségével és elévülhetlenek. Koszorú, mely a költő szavai szerint a „A koporsóból kikél és eget kér". Tudjátok-e, hogy mi e koszorú neve? . . A szeretet. Hit és remény csak a koporsóig kisérik a halandót. Siron túl a hit látássá, a remény mennyei üdvvé változik által, csak a szeretet az, mely a sir sötétjén keresztül is az örökkévalóságba kiséri az elköltözött szellemet és — örök.

Tudjátok-e, mi teremté és tartja fel a mindenséget? A szeretet. Tudjátok-e, hogy mi teszi boldoggá az egyest, a családot, a hazát és az emberiséget? A szeretet. Vegyétek le az égről a napot és megfagyasztó sötétségbe taszitjátok a mindenséget. Lopjátok ki az ember szivéből a szeretetet és átokká tevétek az ember életét. Ezért mondja Pál apostol: *„ha emberek vagy angyalok nyelvével beszélek is, szeretet pedig nincs bennem, olyá lettem, mint a zengő érez és pengő czimbalom"* (1. Kor. 13: 1.). Boldog az, kinek egész életét, bölcsőtől a koporsóig a tiszta szeretet vezérlé, szivét a szeretet hevité, s még boldogabbak azok, kik az ily lényt magukénak vallhattak, ily lénynyel egy életközösségben élhettek, mert az ily lény boldogulva boldogit.

Az ily szeretet koszorújának egyik diszvirága a boldogitó szeretet. Czélja a boldogitás és tere első sorban a család. A család boldogitásának főtényezője a nő, ki a Mindenhatótól arra teremtetett, hogy szeretetével övéinek lelkét hevitse a nélkül, hogy égetne, szivét emelje a nélkül, hogy feszitene . . . Óh áldott, áldott ama nő, ki e nagyszerű rendeltetést megértve és átérezve, egyebet nem akar és nem czéloz, mint övéinek igazi boldogitását.

A mely nő ezt fel nem fogja, isteni szent hivatását eltéveszti s igy élete és működésével, ha nem is átkot, de ridegséget és boldogtalanságot idéz elő. A nő ne kivánkozzék ki családi köréből, mert mihelyt abból kilép, ragyoghat, tündökölhet, világi hódolatot nyerhet, nagyot tehet, de többé nem boldogit. Olyan az ő élete, mint a tövéből levágott s szebbnél-szebb ajándékokkal felcziczomázott karácsonfa, mely szemet kápráztat, érzéket csiklandoztat, de élet benne nincsen; a hol pedig élet nincs, ott boldogság sem lehet. Hevitheti az ily nőt a becsvágy, sarkalhatja a kitünési viszketeg, űzheti nagyzási hóbort, de nem heviti szeretet, mely éltet ad és áld és nemesit és boldogit. Ezért megcsodáljuk tán a világ hullámaira bocsátkozó s tán nagy tetteket végbevitt nőt, de azon mély tiszteletünket és hódolatunkat, melylyel az igazi nőiesség előtt leborulunk, nem birja és nem birhatja.

A család számára teremté Isten a nőt. A hivatását felfogott nő családjában és családjának él. Nemesen szerető szive elsimitja a gondszülte redőket, letörli a könyeket, emeli a lelket, nemesiti a szivet, boldogitja övéit. Ily nő előtt őszinte tisztelettel leborulunk, — ily nő életében és élete által a boldog családban az Istent megdicsőitve szemléljük és imádni tanuljuk . . .

Ily nő vala az elköltözött. A mély gyász, a legbensőbb tisztelet és igazi kegyelet diszes koszorúkkal ékité fel az ő koporsóját is; de a mig ezek elhervadnak, elévülhetlen és örök ama koszorú, melyet az elhunyt hosszú ösvényén maga font önmaga számára s ez — a szeretet koszorúja.

E koszorú első disze a boldogitó szeretet. A bölcsőtől a koporsóig szeretet vala elve és élve, tettének rugója és intézője. Isten szeretet, s ki a szeretetben marad, az az Istenben marad és az Isten ő benne, mondja az irás. Ő egész életében s minden tettében Istenben, s ezért a szeretetben is maradt. Élete a szeretet megtestesülése vala. Mint hajadon 1842-ben szerető szivvel hagyá el a szülei házat, hogy a Radvánszky nevet a Koch névvel fölcserélje. Szerető szivének egész melegét tartotta meg s vitte magával családi tűzhelye számára. Ő nem akart,

nem kivánt a külvilág előtt ragyogni, kitünési viszketeg, hiú becsvágy, s nagyzási hóbort ismeretlenek valának előtte. Egész lényét és énjét családja birta.

Ama szeretet, mely hosszútűrő, szives, mely nem irigykedik, nem gerjed haragra, nem keresi a magáét, de mely Istent szivébe zárva, melegit, hevit, áld és boldogit vala utolsó lehelletéig életének tartalma. Ezért 25 évig tartó házaséletében boldog vala maga, boldog szerető hitestársa, családját boldogulva boldogitotta.

II.

De a boldogság s igy a boldogitás is áldozattal jár. Ezért a boldogitó szeretet az önfeláldozó szeretetben nyilvánul. Ebben kell nyilvánulnia. Az önfeláldozó szeretet saját vágyait fékezi, saját kényelmét korlátozza, hogy szeretete tárgyának vágyait kielégithesse, kénvelmét megszerezhesse. Nézzétek a szerető nőt, miként áldozza fel önmagát férjeért, kit szeret, — nézzétek az anyát, miként nem retten az a legnagyobb áldozattól sem vissza, hogy gyermekeit boldogitsa. A nő, ki övéiért vágyait és érzelmeit, hajlamait és gondolatait, tehát önmagát teszi le áldozatul az élet oltárára, életével oly koszorút font ravatalára, melyben a boldogitó szeretet virágához az önfeláldozó szeretet virágát fűzé.

Ily nemes nő vala az elköltözött. Boldogitó szeretete önfeláldozó szeretetének vala folyománya. Önfeláldozó szeretetével tevé házaséletét boldoggá. E boldog házasélet 1867-ben, a szerető férj halála által felbontatott, ekkor fölvette az özvegyi gyászfátyolt s kinek egész családja csak másodmagából állott, — családtalanná lett.

Óh! mily kinos a szerető szivnek az egyedüliség! Annál kinosabb, mennél mélyebb a szivet hevitő szeretet. A napnak világitania kell, — ez az ő természete — a tűznek melegitenie kell, ez szinte az ő természete, — a nemes szivnek szeretnie kell, — ez ismét az ő természete. Ezért, ha szeretete tárgyát elveszité, keres tárgyat, hogy ahhoz fűzve életét, ezért és annak éljen s azt boldogitsa.

Keresett az elköltözött is. De nem is kellett keresnie, megvolt az, csak időben és térben el vala választva tőle,

Az idő ledönté e válaszfalat . . . Nagy fivére és családja vala szeretetének tárgya, nemes szivének oltára. Mint a párját veszitett madár visszatér ama fészekhez, mely élte bölcsője vala, úgy visszatért az elköltözött is ama helyre, honnét évekkel ezelőtt kirepült; visszatért a helyre, hol bölcsőjét ringatták: hol szeretetének tárgyát birhatta s annak egészen háboritlanul s egész önzetlenségében magát szentelhette. Az önfeláldozó szeretet verőfényes napja tért vissza az ősök e lakába. Egy törzsnek két hajtása, egy törzsnek két ága ismét összeölelkezett. Egy törzsből élő ikrek valának ők. Bánatuk és örömük egy vala. Két testben egy lélek, két nemes lélekben egy akarat, két érző szivben egy érzelem.

Ha fájdalmas látvány az, midőn egy anyának gyermekei, egy emlőnek neveltjei a szeretetlenség és közöny sivár terére lépnek úgy annál magasztosabb, midőn a testvéreket az önfeláldozó boldogitó szeretet vezérli, heviti és élteti.

Ily szeretetnek valának tanúi e falak, ily szeretetre áldólag tekintett az ősök szelleme. Óh! a kik szemtanúi valátok e rendkivüli testvéri szeretetnek, szivetek megnemesbült, lelketek felmagasztult, midőn láttátok és tapasztaltátok, hogy a most elköltözött nővér, fivérének volt egy személyben anyja, nővére, gondozó, vezérlő és áldó őrangyala. Hivő lelkére nem árnyat, de fényt vet az, hogy fivére éltében félte és rettegte a halált. De e félelem és rettegés nem önérdekét, de önfeláldozása nagyságát tárja elénk. Ő élni akart, hogy fivérével és fivérének élhessen. Az ő élete, életének napja — fivérének élete vala.

De leáldozott e tündöklő nap s leáldoztával a most elköltözöttnek lelkére a legsötétebb éjszaka borult. Szive megtörött, — lelke elborult. Óh! és mily nagy fordulat állott be ekkor e nemes lélek életében! A halál rettegése a halál utánni forró vágyba ment által. Ebben ismét önfeláldozó szeretete nyilvánul. Azzal, a kit oly véghetlenül szeretett, a halálban is egyesülni kivánt. Minden nap bőven omlottak könnyei s lelkének vágya és imája csak egy vala: hogy azzal, kivel az életben egye-

sülve vala, immár a halálban is egyesülhessen. Kérdem: lehet-e ennél önfeláldozóbb szeretet? . . . Ezen önfeláldozó szeretet immár elérte célját és lelke vágyát. Elköltözött annak tudatával, hogy „jó lesz ott pihenni, hol a szívnek nem fáj semmi".

Ily önfeláldozó szeretetre csak a legnemesebb szivek és lelkek képesek.

III.

De ha az önfeláldozó szeretet folyománya a boldogitás, ennek betetőzése az áldás. Az önfeláldozó boldogitó szeretet az áldásban lesz valóvá, igazivá. Ez a nemes szivek által font koszorúnak legdiszesebb virága.

A boldogitó, önfeláldozó és áldástosztó szeretet hervadhatlan virágaiból font koszorú fedi az elköltözöttnek is ravatalát. Ő boldogitott, mert önfeláldozólag szeretett és áldást osztott, mert boldogitott. Boldogitása az osztott és adott áldásban nyert kifejezést és bizonyságot. Boldogabb adni, mint venni, vala életének elve és czélja. És ő adott, osztott boldogságot, hogy az adott és élvezett boldogságból ő is a maga részét kivegye, t. i. szive örömét a felett, hogy övéit boldogithatta.

Ti, kik az elköltözöttet szivetek mélyében gyászoljátok, tekintsetek csak a multba vissza, nézzétek ama fényes csillagokat, melyek ott multatok egén ragyognak. Az áldásnak csillagai azok, melyeket az elköltözött varázsolt életetek egére. Tekintsetek csak a multba s hálás szivvel látjátok, hogy a nemes nővérnek nagy fivére — áldott emlékű atyátok — az elborulás napjaiban, mint egykoron a regebeli Antheus a földtől, úgy ez nemes nővére körében, annak önfeláldozó s áldást osztó szeretetétől nyert új erőt, hogy nagy munkájában ő is áldást oszszon és terjeszszen.

Testvérgyermekei az elköltözöttnek! A fájdalmas bucsú e pillanatában gyermeki kegyelettel boruljatok le ezen áldástosztó szeretet emléke előtt. Áldását a legnagyobb mértékben néktek oszta. A kinek családja nem vala, ti valátok családja; a kinek gyermeket nem adott az ég, szerető gyermekeivé titeket fogadott s anyai keblére titeket ölelt fel. Élte bánatos alkonyán ti és gyermekeitek valának

egyedüli öröme és vigasza. Ti, kik oldala mellett és szerető szárnyai alatt nevelkedtetek, itt tanultátok megismerni az önfeláldozó szeretet boldogitó nagyságát és áldását; — itt hivő lélekkel imádni az Istent s itt hálákat adni az isteni gondviselésnek, hogy ily nemes szeretet szárnyai alatt felnőttetek. És midőn a nagyapa után a legnemesebb nagynénéteket az örök béke helyére kikiséritek, — kettős ugyan bánatotok, — de kettős legyen hálátok is. Kettős a bánat, hogy a titeket felnevelő, bölcsőtök felett virrasztó és családi szövetségteket megáldó szeretet utolsó lánczszeme is lehullott; de kettős hálátok, hogy Isten ily nemes szivek és nagy lelkek által vezéreltette élteteket.

Maradjon köztetek az elköltözöttnek e szeretete, — ez az ő végrendelete. — Példát adtam nektek, hogy a miként én cselekedtem, ti is úgy cselekedjetek, — ezt mondta szelleme. A boldogitó, önfeláldozó és áldástosztó szeretet fűzze egybe sziveiteket, hogy boldogitsatok és boldogulhassatok. Az ősök hithűsége és szeretete legyen vezéretek mindnyájatoknak, kik a Radvánszky család kötelékével egybefűzve vagytok. Isten veletek! Isten áldása rajtatok . . .

És te nemes lelke az elköltözöttnek! ki annyit és oly nemesen szerettél, — térj immár ahhoz, ki a tiszta szeretet. Midőn levetkezéd a mulandót és felöltéd a halhatatlant — menj immár őseidtől őseidhez, — a bánat és fájdalom honából az öröm és örök üdv helyére békésen pihenni s üdvözölje lelkedet ott az Ur eme szava: „jó és hű szolgám! kevésen valál méltólag hű, — részesülj Urad örömében“. Amen. **Thébusz János**, ev. pap.

Halotti ima. *)

Soltész Ilonka felett. 1879.

Nagy Isten! vigasztalásnak Istene és atyja! A bánat és fájdalom mély érzetével emelkedünk zsámolyodhoz,

*) A kis Soltész Ilonka, Soltész László szeretett tiszttársam leánykája felett. — Kedves kis gyermek volt; szüleinek valódi kincse, öröme. — A roncsoló-toroklobnak lett áldozata. Már iskolába járt s nekem is felette kedves volt; halálát az én kis családom is felette érezi. Zs. S.

innen, e por-hazából, hol az öröm s a fájdalom, hol minden, közelebbről ama gyászos koporsó is, hatalmadnak megismerésére készt, a mely felett nálad keresünk mindnyájan, nálad keres különösen a te hiv szolgád s szeretett családja megnyugtató vigasztalást.

A veszteség feletti fájdalom mély érzetével, könnyezve, sirva állunk meg a koporsó felett; könnyezve, sirva az álomként letünt boldog élet után, melyet a halálnak rideg, fagyos keze oly kiméletlenül érinte meg. És e könynyel, mely szemünkben csillog, e résztvevő fájdalommal, mely nyilként járja át érző szivünket: állunk zsámolyod elé most, óh Nagy Isten! életünk Ura! s emeljük hozzád a mi sziveinkkel együtt a te hiv szolgádnak s családjának szivét, kik ama kitett koporsóban nehány nappal ezelőtt még viruló, nyájas gyermeküknek immár lehervadt virágként összeomlott testét adják át a sirnak.

Nem a nagy világnak elmulandó kincse, nem szerencse s vagyon; nem a jóllét, hatalom s hir hiú fénye tünt el az ő hajlékukból; nem azt siratják ők, nem azért hullatunk mi sem részvétkönnyeket. Hiszen a világnak minden dicsősége, vagyona, hatalma, ha eltünt körünkből: nem érdemel könnyet, nem egy bús sóhajtást, nem egy perczig tartó nyugtalanságot sem. A családéletnek, a családi élet édes reményének, a szerető szivek vágya s reményinek töredékeny volta; az, hogy nincsen kincsünk, nincsen óhajtásunk, nincsen reménységünk, melynek osztályosa nem volna a halál: az fáj nekünk nagyon, óh Istenünk s atyánk! ez vérzi szivünket s ez idéz fel bús sóhajtást fájó keblünkből.

Óh pedig kik nagy nevedben élnek, kik gyermeki szivvel, benned bizó szivvel s hálás érzelmekkel indultak el futni az életpályát, mily kevéssel boldogok volnának?... Mily kevéssel elérnék azt, hogy bús panasz nélkül, bús sóhajtás nélkül jutnának révpartra?! Egy csevegő gyermek édes ölelése az édes anyának minden fájdalmait képes felejtetni s a téged tisztelő férfiúnak vágya teljesülést nyert, ha gyermekét nagy neved félelmében nevelheti. Nincsen ottan bú s gond, nincs a szeretetnek, nincs a boldogságnak már további vágya, hol egy vidám gyer-

mek ártatlan szivével megédesit minden földi töredelmet. Nincsen ottan bú s gond, s ha van: édes gond az; nincs kétkedés, nincsen remegő félelem a kétes jövőért; hiszen a bizalom, hiszen a reménység együtt növekszik ott a gyermeki szivvel s nem hagyja el soha... nem lesz hűtlen soha a téged félőkhöz!

Óh hogyne sirnánk hát, óh hogyne hullatnánk fájdalomkönnyeket, midőn ezt az édes boldogságot látjuk romban, eltiporva. Hogyne sirnánk, s hogyne szállna bús sohajtás kebelünkből zsámolyodhoz, midőn földi gyermekeidnek legédesebb vágyaiban, reményeiben látjuk osztozni a halált! Ama koporsónak hervatag lakója, nem régen még egy, a szeretet boldogságában mosolygó gyermek volt, kiben a te szolgád s szerető családja a családéletnek virágzását látta... Ama koporsónak hervatag lakója, nem régen még szerető és szeretett gyermek, a szerető szivek édes reményének gazdag kútforrása... ma már por és hamu, ma már csak emléke a mult boldogságának.

Óh de bár sirni készt a földi érzelem, bár jaj szó s bús sóhaj száll fel kebelünkből: feledni mégsem feledhetjük, hogy te vagy az úr, Isten! te nálad vagyon a hatalom és jóság, te nálad vagyon a vigasztalás lelke. Óh nézd el hát s bocsásd meg azt, ha gyermekid e földön is élvén, ragaszkodnak ahhoz, mi vélük együtt por; óh bocsásd meg könnyeinket, hiszen azok nem a kétkedésnek, nem a zúgolódásnak, nem is a léleknek, hanem csak a testnek, a reménynek s csalódásnak könnyei valának.

Bár fáj szivünk, nem sirunk már! Bár félve nézünk s aggódással a jövő elébe, mely sziveink legédesebb boldogságát tépheti ki kezeinkből: de megnyugszunk végzéseden, mely szenvedni hijt s tűrni tanit a veszteségek által. Legyen meg szent akaratod, itt is, mint fenn, a mennyekben! Vedd magadhoz szerettinket, semmisitsd meg vágyainkat, reményinket, csak ne hagyj el, te ne hagyj el s kegyelmesen vigasztalj meg.

Légy vele és vigasztald meg közelebbről a te hiv szolgádat, a most bánatra hivott jó édesapát. Cselekedjed, óh kegyelemnek atyja, hogy az, ki sokakat oly sokszor vigasztalt, hogy az, ki másokat a te nagy nevedben oly

sokszor felemelt, ne roskadjon össze, hanem legyen helyén az ő reménysége, bizodalma s az ő útjának tökéletessége.

Légy vele és vigasztald meg a szerető édesanyát. Töröld le könnyeit a te édes atyai gondos kezeiddel; emeld magadhoz szivét, hogy lássa tenálad kedves leánykáját végnélkül örülni, hol előtte elköltözött kis testvéri tárt karokkal fogadják őt.

Légy vele és vigasztald meg a szerető testvért, a jó rokonokat és ismerősöket. Mondj mindnyájunknak vigasztalást, megnyugtatást, hogy az élet fájdalmai, sokszor kinos csalódási ne vegyék el bizalmunkat; hanem inkább emeljenek hozzád, hol szivünk minden sebére vigasztalást találhatunk.

A gyermeket pedig, ki végzésed szerint oly hamar játszá el gyermekjátékait, a gyermeket, a ki kora halálával elviszi az őt szerető szivek boldogságának egy részét, öleld fel óh Isten! kegyelmed karjain ama jobb hazába, ahol hitünk szerint, a te kegyelmedből találkozni fogunk. — Amen.

Zsigmond Sándor,
h. szoboszlói ref. pap.

A papi szent hivatal.

(Folytatás.)

XVII. Rész. Az időről, melyet kell szánni egy predikáczió megirására.

I. Nem kell az időt kimélni, mert:

a) időt kiván — mint láttuk — az elmélkedés,

b) ennek leirása és

c) elolvasása s megvizsgálása, mert igy kell ennek lenni a predikáczió-irásnál. De

II. igen sok időt se kell reá pazarolni mert:

a) unalmassá leszen, s az iró némi kis kedvet érez a recreatióra,

b) úgy kell az időt kimélni, hogy elég időtök legyen más hivatalbéli kötelességek teljesitésére is. Elég két-három nap egy gyakorlott papnak, egyfolytában dolgozzatok, ebből az a hasznotok lesz, hogy gyakoroljátok képzelő-tehetségteket, s könnyen és hamar elkészülhettek.

De tán azt mondjátok: hogy lehessen ennyi idő alatt jó és hasznos dolgokkal megtölteni a predikációt? Gyakoroljátok magatokat az elmélkedésben. Ha valami szép gondolat ötlik elmétekbe, valamely tárgyról, azonnal irjátok le, könyvek olvasásakor is igy cselekedjetek, igy telik be rajtatok Cicero szava: „ita adsequor, ut alio tempore cogitam, quid dicam, et alio dicam".

XVIII. Rész. A predikáczió hosszúságáról.

A hosszúság mindenkor hiba, s akárki akármit beszéljen, unalmat szerez, mert tapasztalásból mondhatom, hogy háromnegyed óra mulva már elfárad a figyelem. Kellő rövidségre kényszerit bennünket a hely, a rend, melyet foglal a predikáczió az isteni tiszteletben, illő tehát, hogy hallgatóitok figyelmét megkiméljétek, hogy elég idő jusson a könyörgések- és éneklésre. A hosszú pedikáczió

a) a hallgatókra unalmas,

b) ellankad a buzgóság s nem lesz alkalmas a könyörgésre,

c) de legnagyobb az, hogy vagynak az ecclában erőtelenek is, kiket kimélni kell.

Rendes mérték: vasárnap mintegy $^3/_4$ óra, hétköznap (a hol szokás ez) fél óra, úrvacsorakor igen rövid, bőjtnapokon (vagy valami különös alkalomkor) a rendesnél hosszabbacska lehet.

A régi atyák predikácziói s homiliáit, ha megnézzük, úgy találjuk, hogy $^1/_2$ óránál tovább nem tartottak. Három kútfőből származnak a hosszú predikáczió:

1. hogy a predikállók nem vigyáznak az eddig adott szabályokra,

2. helytelen képzelődéseik vannak a theologiáról s a predikálásról, úgy vélekedvén, hogy abba mindent bele kell rakni,

3. sok időt töltenek az exordiumnál, legyen tehát egyik maximátok: kezdeni a tárgyat mentül elébb. Ennyit a predikácziókról közönségesen, lássunk már most

XIX. Rész: némely különös regulákat a predikáczió különböző nemei szerént, s elsőben is azokról, melyekben a szentirás magyaráztatik:

A predikácziók kétfélék levén (u. m. homiliák, melyekben a sz.-irás magyaráztatik, és sz. beszélgetések (sermones s.), melyek egy bizonyos tárgyról tractálnak; szükség némely szabályokat tudnotok, mindegyikre vonatkozólag, és pedig

a homiliákat illetőleg:

1. Jól ki kell tanulni a textus czélját, mielőtt arról gondolkodnék a pap, mit kéne róla beszélnie; e végett sohase kell egyedül csak magát a textust néznie, hanem meg kell vizsgálnia, micsoda alkalom és czélra mondatott, mi előzi meg, mi következik utánna, egyszóval, az egész discursus, — melyből kiszakittatott — jól felveendő, p. ha valaki Pál római vagy a galatákhoz irott levelét akarná hallgatói előtt magyarázni, szüntelen elméjében kéne tartani, hogy ezekben oly keresztyéneket vett az apóstol czélba, a kik az ev. mellé akarták ragasztani az ó törvény czeremóniáit is.

2. A leczkét az eredeti nyelveken kell megolvasni, a forditások sok helyütt hibásak, a történeti tárgyak jobban s világosabban vannak forditva, de a profetikus és dogmatikus helyek tolmácslásában többször járnak balra. A Zsoltárok, Példabeszédek, de kivált a Jób könyve nem derekasan forditvák; az új-testámentom jobb, mint az ó, azért, mert a görög nyelv inkább hasonlit a miénkhez. *)

3. A mit már másszor is mondottam: mind azt, a mit csak tenni kell, magától tegye a pap, vegye elő a maga tudományát, a mennyire csak lehet, hogy legalább a tervezet saját fejéből teljék ki. Segitségül lehetnek az eredeti nyelvű konkordánczíák.

4. Mikor már magától a paptól nem telik, csak akkor nyuljon a Commentárokhoz, „non prius Commentatores adeat, quam ipsi aqua haereat". Itt három dolgot jegyezzetek meg:

a) mikor valami olyas adja elő magát a textusban, a mit magatoktól meg nem magyarázhatnátok, p. egynémely történetek, a kritikára tartozó tárgyak, a zsidók vagy más régi nemzetek szokásai sat., vagy ha nem vagytok bizonyosak benne, vajjon elmondtatok-e már mindent, a mi a textusra tartozott? ilyenkor — felvilágositásul — nyuljatok a Commentárokhoz;

---

*) Ezeket a franczia nyelvű bibliára kell érteni. A mi Károlink sokszor közelebb jár az eredetihez, mint sok tudós nemzetnek forditói. Francziában a megnevezett három ó-testámentomi könyvet később megigazitották: a Zsoltárokat Venema, a két utóbbit Schultens, a XVIII. században. Ezért hiába borsódzik ifjú theologusaink háta a görögtől s különösen a zsidótól, meg kell azt tanulni! K. F.

b) a jobb Commentárakat kell választani, ezek azok, a melyek rövidek, s a sz.-irásnak betű szerénti értelmét adják elő, mint Kálvin, Bullinger, Ganlther homiliái, Grotius. Jók az apró kritikusok is, de módjával kell használni, hasznosak azon könyvek is, melyekben a sz.-irás szavai bővebbecskén adatnak elő (Paraphrases), lásd: Erasmus (Rotterdam), De Lannay, Harmond s ezek után Klérikus;

c) nem kell ezekből mindent kiirni s kathedrába vinni, mert nem az a czél, hogy a pap fitogtassa a nép előtt olvasottságát, hanem az, hogy világosan adjon elő mindent.

5. Nem kell valamely szónak többféle magyarázatát kathedrába vinni, határozza meg a pap — tanulmányai szerint — a leghelyesebbet, s válaszsza azt; különben mind a hallgatókat kétségbe hozza, mind önmagával disputálni látszik.

Kivételes esetek azonban vannak: némely homályos és nehéz értelmű locusok, különösen azok, melyek egészen más értelmüek, mint rendszerint vétetni szoktak, p. ha Máté 12: 36-ot kellene magyaráznotok: „Akármi hivalkodó beszédet szóljanak az emberek, számot adnak arról az itélet napján", — szükség az itt előfordulható nehézségeket (scrupulos) elháritani, s e végre a hivalkodó beszéd mit tegyen, különböző jelentések szerint megmagyarázni, s a jobbikat választani.

Haszontalan munka tehát, ha a pap a kathedrában számlálgatja, ez vagy amaz szónak hányféle értelme van? valamint időveszteség az is, hogy a pap, a leczkének minden szavairól kell, hogy mondjon valamit. A templom nem exegesisre való hely! Ugyanazért

6. száműzni kell a kathedrából a critica és grammatica observatiokat; ezekből a nép semmit se ért, levén a filológiára tartozók, kövesse el a pap ezeket a maga múzeumában, de a kathedrában ne számoljon filologiai ismereteiről.

Némelykor homályos valamely locus, ilyenkor világosságot lehet venni a critica és grammatica observatioról, p. Máté 27: 9, 10, e locus, úgy a mint Máté czitálja, nem találtatik Jeremiásnál, hanem Zakariásnál.*) Ezt már el lehet háritani, ha azt mondjuk, hogy a zsidó bibliában, abban az időben a Jeremiás könyve legelől volt a próféták közt irva, s az ő nevét emlitvén Máté, általában a prófétákat értette alatta, a mint ezt megmutatta Lighfoot, angol tudós.

*) Zakar. 11: 13.

7. Nem kell a sz.-irás igéjét erősen sürgetni, kettőt értek ezen, az egyik tartozik a sz.-irás igéjének magyarázatára, a másik azt a hathatósságot (elrejtett erő = emphasis) illeti, melyet oly sokan vadásznak a sz.-irás eredeti nyelveiben található szavakban:

a) nem kell mindenkor megmagyarázni a sz.-irás szavait, igéit, mert:

α) a világosoknak nincs erre szükségük,

β) a homályosoké is elmaradhat olykor, p. ezt a szót Farizeus, nem szükség mindenkor megmagyarázni, ha p. az evangeliumot magyaráznám predikációkban, mikor először e szóra akadnék, megmagyaráznám, még másodszor is röviden, de aztán egy szóval se illetném többé. Igy bánnék e szóval is Titok, mely Efez. 1: 9, és 6: 19, olvasható sat., mert nincs haszontalanabb dolog, mint mikor valaki a szók magyarázatához köti magát, holott arra kéne a fősúlyt fektetni, a mi a dolognak lelke és veleje. *Kálmán Farkas.*

(Folyt. köv.)

Különfélék.

A) Feleletek.

A 188-ik számú kérdésre. Ha a nyugdijt kifizető pénztáros megelégszik az anya illetékes papja bizonylatával: jó. Ha pedig követeli a más felekezethez tartozó árvák illetékes papja részéről is a bizonylatot azok életbenlétét illetőleg: nincs mit tenni, meg kell azt szerezni. *Egy ev. pap.*

A 189-ik számú kérdésre. Özvegyasszony azon czimen reklamálja és reklamálhatja fiát, hogy az ő neki egyetlen fia. Ily czimen nem reklamálhatja törvényes ágyból született egyetlen fiát, ha van neki még egy, bár törvénytelen ágyból született fia, ha ez él, mert ama reklamálandó fiú nem egyetlen fia az anyának. Ha mégis reklamálni akar s családi értesitőt kér: abba azt a törvénytelen ágyból született fiút is beleirjuk, ha a büntető-törvénykönyvvel közelebbi ismeretségbe jutni nem akarunk.

Egy ev. pap.

A 190-ik számú kérdésre. Boldogult Török Pál püspök úrnak 1864. január 20-ikán kiadott s a dunamelléki reform. egy-

házkerületi lelkészek számára megküldött Útasitás, a tiltott fokozatú házassági ügyesetekben, legfelsőbb fölmentvényért benyujtandó folyamodványok fölszerelésére nézve, czimű körrendeletében a Jegyzetek a) pontja alatt ez áll: a folyamodvány maga egy forintos, a mellékletek ötven krajczáros bélyeggel ellátandók. A családi ágazat kimutatására is — mint mellékletre — szükséges az ötven kros bélyeg. — Két esetben magam is igy jártam el.

Vinczy Gyula, reform. lelkész.

A 190-ik számú kérdésre. A vérrokonsági viszony, mint házassággátló akadály alóli felmentésért beadandó kérvényre egy forintos s a többi okmányra 50—50 krajczáros bélyeg szükségeltetik.

Nekem a napokban volt ehez hasonló esetem. Miután ez ügy még tisztán áll emlékezetemben, azt hiszem, szivesen veszik tőlem kezdő tiszttársaim, ha némi tájékoztató gyanánt leirom az egész ügy lefolyását legalább főbb részleteiben. Nekem — megvallom — sok fáradságos kutatásomba került ez ügy elintézése, daczára annak, hogy már ez második esetem; de a régi, mintául szolgáló iratok hogy, hogynem, irattáramból titokszerűen elsikkadtak. Az egész nem valami nagy dolog ugyan, sőt mondhatnám, csupa formalitás; de hát a pap feje sem lehet káptalan, hogy minden aprólékos minucziákra s régi szabályrendeletekre visszaemlékezzék, annyival is inkább, mert akárhány eset van reá, hogy egy ily ügy 30—40 év alatt is alig merül fel egyszer egy lelkész életében.

A vérrokonság alóli fölmentést tehát kérelmezni kell a Cultusminiszteriumnál: Ehez szükségeltetik

1-ször is egy kérvény, czimezve a Nagymélt. m. kir. Cultusminiszterhez. Ezen kérvényre kell egy forintos bélyeg.

2-szor. A lelkész a kérvény alján, vagy túllapján is igazolhatja, hogy „a folyamodásban felsorolt okok mind igazak“. Nézetem szerint azonban czélosabb, illetve illedelmesebb ezt a lelkészi igazolványt külön iven kiállitani. Én legalább igy cselekedtem. Erre ismét kell egy darab 50 krajczáros bélyeg, úgy szintén az alább előrolandó okmányokra is.

3-szor. Szükségeltetik a vőlegény keresztlevele.

4-szer. A menyasszony keresztlevele.

5-ször. Halotti bizonylat azon esetre, ha a jegyesek özvegyek.

6-szor. A vérrokonsági viszony kimutatása genealogiai alakban. Itt, nehogy ügyfeleinket fölösleges kiadásokkal terheljük s

esetleg önmagunkat is kompromittáljuk, jól megjegyzendő, hogy mindig a legtávolabbi fok számit. Igy, habár az egyik fél a II-ik fokban van is, a III-ik fokúval dispensatio nélkül is összekelhet.

7-szer. Községi bizonylat arról, hogy a szándékolt házasságnak nincs polgári, politikai s erkölcsi akadálya. Ezen bizonyitványt aláirja a közigazgatási szolgabiró is.

8-szor. Községi bizonylat a vőlegény vagyoni állásáról.

9-szer. Községi bizonylat a menyasszony vagyoni állásáról. Ezeket aláirja a lelkész és szolgabiró is. A szolgabirói hitelesitésekhez kell 50—50 krajczáros bélyeg.

10-szer. A nem teljes korú vőlegény részéről szüléi, vagy gyámi beleegyezés. Aláirva a lelkész által is.

Ezekhez csatolandó még 6—10 frt püspöki stóla, a szokás szerint és egy darab 50 krajczáros bélyeg.

Az ekként felszerelt folyamodás aztán további intézkedés végett beterjesztendő a püspöki hivatalhoz.

Még nehány szót a dolog practicumára vonatkozólag! Bélyeg nélkül csak teljesen vagyontalanok terjeszthetnek fel okmányokat. A püspöki stóla azonban ezeket is terheli.

A fölmentési dij 20 frttól 200 frt. Kivételesen 10 frt.

A fölmentési dijat a Cultusminiszter rendesen a püspök által ajánlatba hozott culturalis czélra szokta visszaajándékozni. Igen czélos, ha az illető lelkész felkéri a püspököt, hogy hozza ajánlatba az ő egyházát, vagy iskoláját. Több, mint valószinű, hogy ez az ajánlat meg fog hallgattatni.

A kérelmező lelkész, ki ügyfeleinek vagyoni állását közelebbről ismeri, a fölmentési dij maximumára nézve is tehet ajánlatot a püspöki hivatalnál. Ha ajánlata a vagyoni bizonylatokkal összevág, a tapasztalás igazolja, hogy az is megszokott hallgattatni.

A miniszteri felmentés 2—4 hét alatt rendszerint leérkezik.

Egy felmentés az okmányok száma szerint belekerül 18—30 forintba. Ebből a lelkészi munkadij 6—10, sőt 12 forint. A püspöki dij, mint már fellebb emlitém, 6—10 frt. S ezenfelül a fölmentési dij 10, illetve 20 forinttól fölfelé az illetők vagyoni állása szerint.

A kérvény megirása végett az ügyfeleket jegyzőhöz, ügyvédhez utasitani felesleges, mert annak szerkesztésére egy lelkész

nemcsak képes, de illetékes is, a mennyiben ő ismerheti legjobban az illetők családi viszonyait s mindazon okokat, melyeknek alapján a felmentés kieszközölhető.

A kezdők kedvéért kérvény- és bizonyitvány-mintákat czélosnak vélnék közzétenni, de hát az majdnem lehetetlen, miután a felmentést igénylő okok a helyi, családi viszonyok szerint majd mindegyik esetnél különbözők s egymástól eltérők. Fődolog az, hogy a kérvényben elősorolandó okok s átalában az összes ügyiratok, lehető röviden és precise legyenek fogalmazva. *Borsodi.*

B) Kérdések.

191. A mult vasárnap jelentkezett nálam egy vegyes vallású házasulandó pár. A menyasszony római katholikusnak mondta magát. Kérem a keresztlevelét. Feleletül a következőt kapom: „édes anyám mint három éves gyermeket hozott le felvidékről az alföldre. Rá egy évre meghalt. Azóta megeső szivek irgalmán nevelkedtem. Hogy hol születtem és mikor: azt én nem tudom és senki sem tudja megmondani!“ Eddig a menyasszony. Most már én kérdem a lelkésztársaktól: ezen állitólag rom. kath. menyasszonynyal vagy annak nevében mi a teendő? Belügyminiszternél tudakozódni a szülőföld iránt, czéltalan fáradtság; nem volna-e tanácsos megkeresni a vallásügyi minisztert az egybekelés engedélyének kieszközlése és a végett, hogy felekezeti hovátartozandóságára nézve a menyasszony akarata döntsön? *X. Y. Z.*

192. A dispensátióért folyamodók, kik két külön törvényhatóság területén laknak: vajjon a „politikai bizonyitvány“ csak egy, vagy pedig mind a két fél szolgabirája által irandó-e alá? *X. Y. Z.*

193. Az aranylakodalmas párnál van-e az eskü letételének helye? *X. Y. Z.*

194. Keresztanya nélkül megkeresztelhető-e a gyermek? *X. Y. Z.*

A 6-ik számban közlött 137-ik zsoltár utolsó versében levő sajtóhibák igy javitandók:

kerenge helyett	*keserge*,
áthozva „	*átkozva*,
csapdossa „	*csapdozza.*

A csillag alatti jegyzésben Vánkucs helyett *Várkucs.*